

ŻIEDA TA' KLIEM U TIFSIR

Ta' V. MIFSUD BONNICI

(*miġġub minn G. CASSAR PULLICINO*)

(Jaqbad ma' *Le ħen il-Malti*, Għadd 10, 1966)

S

SABBÀT – żarbun. “Newwilli s-sabbàt, Mar’, għax illum ma rridx nimxi bil-*gilda tal-fart* (qorq)”.

SABELLA – kola, duda żgħira sabiħa, tleqq u mżewqa, milli jtiru; tgħix fuq il-ħaxix ħafna, fuq ix-xewk tad-demmi ta’ Kristu. Iz-Żwieten jgħidulha *barbaxiħa*.

SABELLIKA – sabbella.

SABREĊ – Is-sabreċ! Tal. “Capperi!”, Ing. “Goodness me!”.

SAFAR – Il-mibegħta tal-ħwejjeg fis-suq ta’ barra. “Dil-ħabta l-qoton m’hawnx safar tiegħu”.

SAFFA – *Isaffi l-qoton*, inaqqiħ, jaqla’ minnu biex li jibqa’ jkollu fejn jikber.

SAHFA – Il-wiċċ jew waħda miż-żewġ uċuħ tal-werqa ta’ kull qalba li taqleb ktieb; pagna.

SALINA (jew SLĀN) – roqgħa raba’ b’moghla xiber trab, u taħt blat. “Avolja fuq is-slajjen isiru għelejjel”.

SAMROTTA – Il-gebla ta’ taħt l-ewwel gebla tal-ħnejja. Huma samrotti l-ewwel gebliet sa ma l-ħnejja tigi biex taqleb.

SAMSAR – fis-sens ta’ “taqla”, tigdeb”. “In-nies thobb issamsar”.

SANANIKK – xħiħ ħanzir; bl-Ingliż *curmudgeon*.

SANNÀR – biċċa kverta n-naħa tal-poppa jew tal-pruwa.

SANTERMU – ajru grass.

SAQJA – Għalqa fiha saqja (jigifieri saqja waħda, kemm issaqqiha darba); ftit ħamrija.

SARSAR – Dewwem, tamma, ħalla ’l dak li jkun mil-lum għall-ghada billi għaddiħ bi kliem ħelu; “titlob ix-xogħol u ssib min isarsrek”. Hāt jew hātet b’ponti rqaq fuq xulxin biex timpla u tigbor fejn hu msellet, “sarsru tajjeb bil-ħajt tal-ħarir; tinglessi u ssarsar”.

SATRA – *Pudore*. “Għożż dejjem satrek, ja xbejba”.

SBATAX – *Fis-sbatax*, f’nofs in-nhar nieqes kwart.

SBRIGA – dik li jagħgnu biha, stanga li titla’ u tinzel u jixtehtu fuqha bit-toqol ta’ gisimhom kollu biex ifattru sħiħ l-għagna; magħgna.

SEFAH – Tittajjar bejn wiehed u iehor f’għoli, f’wita wiehed, bħal ben-niena mxejjra fuq ħabel twil; tigri minn hawn għal hinn imma żzomm akkwata waħda. “Raw ix-xwieni Torok jissieħfu fil-baħar tagħna”. “Tarma tisfaħ il-gallina”.

SEFAH, JISFAH – Tkebbeb it-tajjar fuq ħafna qasab imwaħħlin bħal utieri ma’ ħajt, u jgibuh katina twila.

SEFHA – Bħal dawwara kbira.

SEFSIEFA – Pipa.

SEHEM – Biċċa tal-moħriet; dik li tidhol *gol-bejta* u jwaħħlu l-*katrum* jew *marbat* fiha. Is-sehem jagħmel minkeb mad-*driegħ*.

SEJF – Biċċa tal-moħriet; ikun imwaħħal mill-*bejta* għas-*sehem*.

SEKKEK – Harat bis-*sikka* jew kemm jaqla’ t-tul tal-wiċċ biss.

SELAH, JISLOH (il-baħar) – Għamel, jagħmel; qala’, jaqla’ minn go fih ħalel kbar wara xulxin qisu qieghed jinstelaħ.

SELHA – Biċċa ħajt (aktarx tas-sejjieħ) imwaqqa’; fetha fit-truncieri jew fil-ħitan. “Baqa’ ftit slieħi għar-rfiġħ”. Jissejħu slieħi l-*gonot* imwaqqgħin mill-ħitan tas-sejjieħ. Selħa kbira jgħidulha *prexxa*.

SELLUM – Raba’ qieghed maqlub, ħbula ħbula fuq xulxin, mhux wati.

SELLIEH – Merħi, għax bħallikieku jisloħ sikwit. Ara l-qawl: “Il-fellieħ jobgħod is-sellieħ”.

SENDAQ, ISENDAQ – Ġamma’ l-flus fis-senduq. “Sendaq u barrag”.

SENDUQ – Halla kbira tal-baħar.

SENSLA – Dik il-biċċa ħadida msensla ħoloq ħoloq mizjuda fil-*lgiem* li meta dan ix-xiddu f’ras il-bhima tiġi madwar geddumu; sarretta.

SERRA – Moħħ għal meta tħaddmu biex timxi sew fid-dinja; it-tħaddim tal-moħħ li jħallik f’*sessik*. “Qisu bniedem bla serra”; “Is-serra tagħha (moħħha) marret”.

SERREP, ISERREP – Ġera, jigri ’l hawn u ’l hinn bħas-serp jew bħal triq is-serp. “Triq għaddejja sserrep”; “Nara sarbut nar iserrep fl-ajru”.

- SETTIEHA – Haġa mxerrda; “settieha ta’ trab u ġebel”.
- SFIRR – Bċejjeċ, aktarx tal-ħadid li mhux tajjeb; raċanċ tal-ħadid.
- SFUNKTA (jew SFUNKTU) – M’ahniex, horrox borrox. Dal misem jidħol f’kollox u dejjem ifisser “mhux kif imiss”, bħal “kitba sfunkta”, “għaskar sfunktu”, “taħdit sfunktu”, “għasafar sfunkta”.
- SIBER, JISBER – Tagħti żmien, terħi lil min għandu jtik f’it żmien ieħor. “Hadnieh biex jisbiru”; “Isbirli xahar ieħor”.
- SIDRA – Qawl tal-ħajjata, “baretta”. Ukoll “il-wieċ jew il-faċċata tal-kuxa jew fom”.
- SIEL – Kellu jagħti. “Tini li ssielni (għandek ittini) u mur”.
- SIEGHA – *Siegħa lejl*, i.e. ta’ l-imwiet.
- SIEGH – Erba’ kejljet. Dil-kelma qisha *usiegħ*, jiġifieri jasa’, dak li fih, daqshekk wisa’; nisilha minnha fiha.
- SIES – Dak li jofroq għalqa minn oħra u ma jkunx ħajt imgholli iżda ħanek tal-ġebel, tal-ħamrija, jew bordura tal-ħaxix.
- SIGAR – *Sigar tal-ħalib*, tal-bajtar, tat-tin, tal-parsott, tat-tin bżenguli, tal-farkizzan.
- SIKKAN – bagħli, raba’ li ma jissaqqiex, bil-maqlub ta’ *saqwi*.
- SIKKA – Dik il-bieċċa tal-moħriet ta’ l-azzar li taqsam il-ħamrija u taqla’ t-tub; tkun imdahħla *gol-bejta*.
- SIJA, ISSIJA – tmexxi d-dgħajsa la ġenbha; la ’l quddiem u lanqas lura.
- SILA, JISLA – Sogħob, jisgħob. *Sila bib*, sogħob bih.
- SILFA, SLEJJEF – L-aħħar jumejn ta’ jannar, hekk imsejħin għax taparsi jissellifhom minn għand Frar. *L-ewwel silfa, it-tieni silfa*.
- SILEM, JISLEM – Wasal fl-aħħar.
 “Silem fl-aħħar il-Messija
 L’ilu n-Nabi lilu jsieħ”.
- SILET, JISLET – *Silitli rubi*, ġiebli ħniena.
- SINED (fil-ktir ISINDA) – Ħbula ta’ raba’ fuq wied qegħdin slielem slielem; ħbula ta’ raba’ f’wita’ wieħed; raba’ minn qiegh il-wied sa taħt il-ġebel, jiġifieri sa taħt dejl il-muntanja, bħalkieku “is-sinda, jew l-isinda tal-Baruni ta’ Buleben”, “naħdem fis-sined tagħna”.
- SIRDA – “Sirda ta’ fewġa”. “X’ sirda tielgħa minn dal-wied!” Kesha żejda

mħallta bl-indewwa fix-xitwa, jew shana żejda mħallta bit-tmewwiġ fis-sajf. "Ara x-xemx x'isserred!"

SIREĠ, JISREĠ – Qata', jaqta' l-art ħmiemel ħmiemel; iwaqqaf il-gefun u jghaddi s-swieqi biex iterret. "Jekk ma tisreġx ma tterretx sewwa". Jagħmel l-oħfla l-gennien, fl-ortiet, iqassamhom ħmiemel ħmiemel biex jikser l-ilma għal go fihom biex isaqqihom. *Sirġet ix-xemx*, tellgħet il-fwar bis-shana tagħha. "Ix-xemx tisreġ u n-nida jtir".

SKARP – Hajt baxx ġej imzerzaq, johrog 'il barra għal isfel, jidħol il gewwa għal fuq; biċċa bini tas-swar li tiswa biex tbiġġel xi mina, eċċ.

SKARPA – ġebba maqtugħa kbira, qisha gradenza, mill-barriera u jonġruha biex iqegħduha f'xi ħajt kbir bħal ta' knisja. Biċċa ħabel, "ġib dik l-iskarpa".

SKULJATA – il-frosta tal-ħart.

SLAJJEN – Irqajja' rqajja' fir-raba' li billi ma jkollhomx iktar mnejn jerdgħu għax il-blat ta' taħthom jinzerta ħazin (bit-tumbata jew rabba' qoxra iebsa) jinqatgħu għalihom u l-wiċċ jurihom meta x-xita ma tibqax ta' sikwit. "Jekk tqaxxar l-iskorċa ta' taħt fejn jaqtgħu s-slajjen dawn ma jibqgħux". "F'Marzu jarmaw jaqtgħu s-slajjen". "Fejn jibqa' qwawar li jkun hemm ma jiflaħx, ma jibbastax jitla', jinbet; ir-raba' jaqta' s-slajjen".

SLUGI – "Snello". Irqajjaq, misnun u ma fih xejn. "Fenek slugi".

SMIĊĊA, JISMIĊĊA – tneħhi l-miċċa; mela l-biċċa l-maħruqa jew tajba biss għall-ħruq. Ara: "Tismicca l-lampa", tneħħilha l-musmar tal-ftila, "tismicca s-siġra", taqtgħalha l-faxxina (ħatab).

SPIERA – L-ispiera tkun bl-ilma ġieri u niezla tond u dritt dejjem.

SPNAR (fil-ktir SPNAJJAR) – Biċċa għodda tal-qattiegħa l-ġebel. Hadida li titgħammar gol-kniener bejn żewġ ċapap biex jaqsmu l-blat biha; feles kbir tal-ħadid, L-ispnajjar il-qsar jgħammruhom taħt il-blat u jagħtu fuqhom b'mazez tqal biex jaqtgħu l-ġebel. It-twal jissussaw bihom biex iqanqlu l-blatiet.

SRIĠ – il-qtuġh tal-bejtiet taz-żrieġh fi ħmiemel biex isaqqu u jterru r-raba'.

STÀD – tkixxef (indaga). "Din ġejja biex tistadni".

STAKKATUR (jew STRAKKATUR) – baħar (qawwi) tar-riħ qadim; il-

bqija ta' baħar (qawwi) bhalkieku dak it-taħbit li jibqa' (wara) xi grigalata kbira.

STALJATA – Għalma fi ktieb biex tigborha f'moħħok, lezzjoni; biċċa mqiegħta, dmir biex tilħqu. Tal. *lezione, compito, un pezzo di lavoro da farsi*; Ing. *duty, task, lesson*.

STARAM – sab ruħu misrum, imħabbel, imbexkel – għalhekk thaɥwad, iddejjaq.

STRAPPATA – nofs ta' nhar xogħol, jew biċċa xogħol ftit jew wisq kbira; nofs ta' nhar jew biċċa ħin għmielha sew minn ta' filgħodu jew ta' filgħaxija.

STRONK – li għandu gewnaħ, jew biċċa minn għismu miksuri li ma jistax itir. Ighiduha għall-għasafar u t-tajr. *Stronka*, tajra li jilħqilha, bħal gilpa; fil-wisa', mara li ħadd ma jgħaddiha minn rasha, ħażina.

STWIEL – Biċċa tal-milja; it-travu li jitla' dritt mill-art sa mogħla l-gejża.

SUBIENA – bajda ta' qamla; "jiena subiena mreddgħa".

SUFA – Fil-ktir *swafi*.

SUFARA (jew SUFFARA) – Il-qalba tal-qamħa mnejn toħroġ in-nebbieta. "In-nemel il-qamħ li jaħžen jaqtagħlha dik li jgħidulha s-sufara biex ma tinbetx".

SUFRUN – "Inqegħdhulek is-sufrun".

SULBIEN – il-ktir ta' "salib". "Is-sulbien tax-xatba".

SULTANIJA – skutella.

SUMMIEN – Is-summien jiġi ma' wiċċ l-ilma minn barra. Mita jkun riħ qawwi jidħol għol-art; jekk le jibqa' l-ewwel art li jaqbad; ipogġi fix-xagħri ta' xifer il-baħar.

SUQI – li jimxi fis-suq, igħib il-flus; "is-silla dis-sena mhix suqija". Li jaf imur man-nies, "raġel suqi".

SURA – "Minn taħt idejn in-nies ma tikołx haġa sura". *Suret in-nies*, sewwa.

SWEJQA – sieq zghira ħelwa. *piedino*.

(FADAL)